

toch bereikbaar

le fijnste geest-
hensch de blijd-

rst verwikkelde

ud zwoegen aan
hij bij veel ge-
t den dageljk-

to, en speciaal
ats de vreugde
noch ook van
manen van de
et lustgevoel bij
dele vermogens,
zijn „van Gods

wetenschap is
unst, en opent
mensch gelegen-
ten van kunst-
range-stylisten.

Nietzsche, heb-
r geen van de
ars wordt over-

smen (korte ge-
zijn modellen
or elegantie en
de van vormen.
neuern Philoso-

nden literairen
cheersching de
zing en de kris-
een openbaring

enig wijsgeerig
Klassiek paleis
waar de onder-
oelsels zijn uit
at de wording
n den beschou-
aan, waarin de
le ontkenning
evensproblemen
n gebracht.

v denken nuwen,
in den afgrond
nd alle autori-
„waarheden“;
rootsten onder
instoetlijk van
van het voor-
aan te nemen.
k van onzeker-
n dien afgrond
van vastigheid,
weer kan wor-
en ik (cogitans

m, dat andere
van Descartes
oogenblik heeft
u, bijna roeke-
alles wegwerpt
assends, en het
genot uit dat
lgen boom van
ouwen van de
len.

ontstaat bij het
elke beschouwt
tot de hoogte
van Schopen-
geheim, tot de
alle dingen is
even van dien
opflikkering, is
le redenen, in
sschen nut en

„ heeft echter
verreid gebracht
zakelijkheid“.
naar noodig is

hoeven we ons
n, dat iemand
kan zijn, zoo-
rd dan heiden

le menscheid
volbracht door
inoza's Ethiek
gorien gehoord

opmerkten, —
er eenige wijs-
n ook kan er
itwikkeling der

christelijke wetenschap zonder wijsbegeerte geen sprake zijn.

De vraag is wijsbegeerte noodig? — kan men dus herleiden tot de andere vraag: is wetenschap noodig?

Een gezond christenmenschen zegt daarop: natuurlijk!

Maar voor ons staat de zaak toch belangrijk anders dan voor de „wereld“.

Bij ons heerst de wijsbegeerte niet over ons redelijk en zedelijk zijn.

Wij hebben de wijsbegeerte niet noodig om te komen tot den intellectueelen vrede.

Voor vele filosofen is wijsbegeerte het mensche-lijk surrogaat van den godsdienst.

De Spinozist b.v. bouwt zijn wereldbeschouwing op de ethische grondwet, dat de mensch geneigd is in zijn bestaan te volharden. Deze neiging drijft hem tot onderzoek en dit onderzoek tot wijsbegeerte. De wijsbegeerte is dus de kleindochter van den nood. Om vrucht of nut is het haar niet te doen. De wijsgeer is als Abraham, die uitrokt in gehoorzaamheid aan hetgeen hij voor zijn plicht houdt, en deze gehoorzaamheid niet afhankelijk stelt van de vraag: Kom ik er of kom ik er niet?

Hier is het verschil tusschen ons en de (laat-ous genakshalve zeggen) ongeloofige wijsbegeerte duidelijk.

De wijsgeerige Abraham gehoorzaamt aan een zelfgekozen plicht.

De christen wijsgeer gehoorzaamt aan God.

We kunnen het verschil ook aldus formuleeren: De ongeloofige wijsgeer zoekt God en in dat zoeken moet hem de wijsbegeerte dienen; de christen-wijsgeer heeft God en bouwt alle wijsheid op de kennis Gods.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

BIJ de Jaarswisseling.

Ook nog deze week laat ik het vervolg van m'n artikelen reeks liggen, uit dezelfde overweging, die mij de vorige maal er toe bracht.

Evenzeer toch als het Kerstfeest is de jaarswisseling een gebeurtenis, die het leven van allen dag een oogenblik doet stilstaan, die de gewone verhoudingen momenteel overheerscht, en dus zullen we in de literatuur ook weer overal de sporen daarvan kunnen vinden. Want alles wat in het menschen-leven een plaats heeft, heeft ook een plaats in de letterkunde.

Te eerder nog zal deze veelvuldige reflexen geven van Oude- en Nieuwjaarsstemmingen, wijl de Jaarswisseling de aandacht van de menschen in één punt samentrekt veel meer nog dan de Kerstviering, die voor velen ook zonder het kindeken van Bethlehem mogelijk is. Bovendien kan de wisseling van 't jaar uitgangspunt zijn voor allerlei overweging, en dus in iedere periode en voor elken dichter of schrijver onderwerp van behandeling zijn, terwijl de behoefte, te zingen van de glorie van den Kerstdag, alleen in de sfeer der religie geboren wordt.

Uit deze veelheid dan doe ik thans een enkele greep, nu we zelf staan voor den overgang van het oude naar het nieuwe jaar.

Ik zei al, dat oud- en nieuwjaarsliteratuur van allerlei aard kan zijn.

Christelijke kunst zal hier de idee der vergankelijkheid stellen tegenover wat eeuwig is, zal komen tot zelf-analyse, met de vraag in hoeverre de zegen en de teleurstelling van het voorbijgegaan de ziel dichter hebben gebracht bij God, zal bij den ingang van het onbekende de behoefte uitspreken aan goddelijke genade om in het komende Gods weg te mogen gaan.

Waar men echter niet leeft bij deze dingen, zal de stemming een andere zijn, verschillend naar de omstandigheden, waarin men verkeert. Leest men den bundel „Nieuw Jaar Liedeken, uytghegeven bij de Retorijk kamer 't aemstelredam in Liefd' Bloeyende, van den jaere 1581 tot den jaere 1608“, dan zal men allerlei toespelingen vinden op onderlinge verhoudingen en daarnaast vastgeknoopte ethische lessen in rederijkerstrant. Bladert men door de „Nieuw-jaerlieden“ der Deutsche Academie, (van 1618—1622) dan leest men telkens weer van den strijd, dien de Academisten te voeren hadden met de predikanten en zijn vele liedjes een quitteering of verzwaaring van anderer schuldrekening. De van het begin der 18e eeuw tot op onzen dag toe jaarlijks terugkerende samenspreking van Thomasvaer en Pietermel (afkomstig uit het kluchtspel „De Bruiloft van Kloris en Roosje“, dat van ± 1707 af vertoond werd na de nieuwjaarsopvoering van den Gysbrecht) bespreekt de voornaamste gebeurtenissen van het jaar in goedmoedig-geligen trant. Slaat men de Nieuwjaarslieden op van 'Tollens, dan krijgt men het beeld te zien van den zelfgenoegzamen, oppervlakkig-godsdienstigen tijd, waarvan hij de kenmerkende vertegenwoordiger is....

En zoo zou ik kunnen voortgaan met 't opsommen van telkens weer andersoortige gedichten of prozafragmenten, die den tijd en de gedachten van den auteur reflecteeren.

Evenzovele voorbeelden zouden er naast te stellen zijn van Cats, Vondel, Huyghens, Camp-huysen, of later, Bijlenderijk en Da Costa, die allen de jaarswisseling zien in het licht van hun christelijke overtuiging en dus tot geheel andere beschouwingen komen.

Merkwaardige tegenstellingen zouden ten aanzien van dit veelgeliefde onderwerp samen te brengen zijn. Een voorbeeld diene ter illustratie. Ik kies daartoe uit het werk van twee dichters, die al door den tijd, waarin ze leven en den groep, waartoe ze behooren, elkanders tegengesteld zijn: daardoor spreekt het voorbeeld sterker. 'k Bedoel dan Albert Verwey en J. J. L. ten Kate, en heb 't oog op: „Rouw om het jaar“ (Verwey) en „Oudejaarsavondtroost“ (ten Kate).

Al dadelijk vallen de titels der gedichten u op, en, bij even nadenken, ziet ge daarin de tegenstelling al volkomen aangewezen. Tusschen rouw en troost in ligt juist het groote scheidingspunt.

In het, bijzonder artistieke, gedicht van Verwey, (ook in z'n vorm is het eigenaardig), worden de maanden uitgenoodigd bloemen aan te brengen, want het jaar is dood!

Het jaar is een koud, dood man in huis,
En ik wil het begraven met zang en geruisch
Van vallende bloemen....
Het jaar, ach 't jaar is dood!....

Blijde maanden van 't doode jaar,
Vollegt zachter achter de baar
Dan toen gij volgdet na elkaar,
Armvollen dragend van blijde bloemen....
Eerste en laatste maanden, treedt
Langs de baar met sleepend kleed —
Uw preelvende lippen noemen
Spelend den naam van 't jaar.
Ach, 't schoone jaar is dood!....

Maanden, die als maagden zijt,
Strooit rondom hem bloemen en kruid, —
Hij was een schoon, groot man in zijn tijd,
Draagt hem met zangen en klagen uit
Bloemen liggen om 't schoone hoofd,
Bloemen over de baar —
Maar het licht, ach het licht is gedooft
In de oogen van 't doode jaar.

Gaat nog eenmaal rond de baar
Komt dan weer....
Ziet nog eens naar 't doode jaar
Dan niet meer....

Dood! dat is de hoofdtoneel. Wat schoon, groot, licht, fleurig was — 't is weg. De stemming is die van een begrafenis. En de toch onmisbare troost moet worden gevonden in de hoop op het nieuwe jaar, dat weer een blijde Mei brengen zal (slotstrophe). Hier uit zich een fijn-voelend dichter, een groot kunstenaar, die de vergankelijkheidsge-dachte gevoelt, maar naar het Eeuwige niet grijpen kan.

Stel tegenover zijn gedicht nu het naar den vorm echt-onderwetsche, soms rijm-stroove vers van Ten Kate:

Neen, die Hoop zal niet beschamen
Die Gods trouw tot grondslag heeft:
Zijn belofte is Ja en Amen —
Eeuwig lief die eeuwig leeft!
't Zijn Gods goedertierenheden
Dat wij niet vernietigd zijn.
God doorbalsemt de woestijn
Met een Levensgeur uit Eden.

Alle zonden, alle zorgen,
Wentlen wij op U alleen.
Nieuw op elken nieuwen morgen
Blijven Uw barmhartigheeden
Frisch nog, in de winterachten,
In den laatsten stond van 't jaar,
Bij de wieg en bij de baar
Eerste en laatste! God der Krachten!

Halleluja, Hemel-Heere!
In dit heilig oogenblik
Hallelujah, lof en eere
Ook bij onzen jongsten snik!
't Zij wij sterven, 't zij wij leven,
Blijf ons deel in eeuwigheid!
Houd ons op Uw komst bereid,
Tot we Uw Hemel binnen zweven!

Zeker, we gevoelen allen het verschil in artistiteit (tusschen haakjes herinner ik er even aan, dat de meening als zou bij de predikant-dichters geen schoonheid te vinden zijn en geen kunst geheel uit den tijd is). Maar we voelen óók het verschil in stemming, in warmte, zoo sterk zelfs, dat geen enkel woord ter verduidelijking meer noodig is. Daarom zij men niet te haastig in het oordeelen, maar luistere liever.

Ten slotte wijs ik nog op den bekenden zang, waarmede de Genestet op Nieuwjaarsdag 1855 het nieuwe jaar inging. En laten we ook hier niet critiseeren, maar luisteren. Want wat hij zegt geldt ook ons!

De lendenen omgord en brandende de lampen!
Neemt saam de plooiën van het sleepende gewaad
Dat gij moogt vaardig zijn tot werken, dienen, kampen,
Tot scheiden — als Gods ure slaat.

De lendenen omgord: schikt weg wat u zou hinderen,
Gehoorzaamte aller uur op de ongewisse paen,
Als knechten in Gods dienst, neen, als geliefde kinderen,

Den, weg, dien Hij u wenkt, te gaan.

Ons leven is een staag verreizen en vertrekken: —
Wie roemt op stad of huis of rustplaats hier beneen? —
Ons komt gedurig weer de stem des Geestes wekken:
Op, maak U vaardig en reis heen!

Op, uit uw armstoel, naar het stroodak in de verte!
Der armen Heiland roept in guren winternacht.
Op, uit uw blij gezin, naar 't eenzaam huis der smarte:

Ween met die weenen, trouw en zacht.

Voort van de plek der ruste, in 't kamperk van het leven,
Die steile bergen op; daal van de plaats der eor;
Verlaat uw rozenhof voor donkre olijvendreven,
Op — naar uw kruis, uw graf, uw Heer!

Ga, waar uw werk u roept, en volgzzaam laat u leiden,
Wacht op Gods weak, omknel uw reisstaf, noem uw kruis;
Groet die gij liefhebt, want uw wegen zullen scheiden,
Bereid uw hart, bereid uw huis....

„Bereid zijn,“ klinkt de last, zoo neemt dan saam de vrouwen
Van 't hangende gewaad, voor 't struiklen van uw voet,
Omgordt u met de kracht van 't vol geloofsvertrouwen
Met Christenliefde en Christenmoed.

En steekt de lampen aan — ook waar een zon van zogen
Dees schoonen morgen in uw woning licht en lacht!
Omgordt u; gij moet voort, op de onbekende wegen!
Ontsteekt de lampen — het wordt nacht.

Gaan wij met deze ernstige vermaning het jaar 1923 in!

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Hoofddienst en Hulpdienst.

Wat is zending? Over het algemeen zal het antwoord onder ons eenstemmig luiden: in de formulering zal er verschil zijn, maar hierin gaan wij met elkander accoord, dat zending is het brengen van het Evangelie aan de niet-Christelijke volken; het doel is om zielen te winnen voor Christus, doch tevens om deze te vereenigen tot een kerk; ook blijven wij bij de enkelen niet staan, want het is om het volk te doen.

Dit is geheel in overeenstemming met het zendingsbevel; Jezus zeide: „Predikt het Evangelie aan alle creaturen“, en ook „Onderwijs alle volken“, d.w.z. maakt alle volken tot mijn discipelen. En op een andere plaats luidt het: „Gij zult mijn getuigen zijn“.

Moeten nu de scholen, de hospitalen enz. ook tot het zendingswerk worden gerekend? Wij weten, dat op de zendingsscholen de naam van Jezus allernijest wordt achtergehouden; het heil in Christus wordt den kinderen met opzet en nadruk getoond; ook in de hospitalen zwijgen de dokters van het Evangelie niet, evenmin de verplegers; zelfs wordt aan de wachtende patiënten Christus verkondigd door een daartoe aangewezen helper. Toch zijn daardoor schooldienst en hospitaaldienst geen zendingswerk; het onderwijzen der jeugd en de verzorging der zieken zijn middelen, wel zeer welkome en betekenisvolle middelen, maar toch niet meer dan hulpmiddelen; zij ploegen den akker van het Inlandsch volksleven om; zij vormen een brug, waarlangs de zending het hart van den Inlander bereikt; zij hebben ook indertijd sommigen voor Christus mogen gewinnen; zij dragen sterk bij tot verheffing van het volk, en zijn ook middelen, om de Inlanders op te voeden. Doch tot het zendingswerk in den eigenlijken zin van het woord mogen zij niet worden gerekend.

Degradeeren wij daardoor deze hulpdiensten tot iets minderwaardigs? Beperken wij op deze wijze willekeurig het werk der zending? Toonen wij al-zoo geen oog te hebben voor de heroeringen, die de Javanen sidderen doen tot in hun onderste volkslagen toe?

Misschien ziet gij bij deze vragen verwonderd op. Maar deze verwondering wijkt, indien gij leest het referaat van Ds M. Lindenborn, gehouden op de Predikantenconferentie voor de zending te Lunteren en uitgegeven onder den titel „Actuele zendingsvragen in Ned-Indië“.

Het is waar, Ds Lindenborn noemt onze kerken niet met name, en telkens maakten wij bij onszelf de opmerking, dat hij ons ook niet kan bedoeld hebben, daar hij daarvoor te zeer op de hoogte is met het zendingswerk der Gereformeerde Kerken, om zulk een onjuiste voorstelling der zaken te geven. Maar wij kunnen ons toch ook weer niet lozmaken van de gedachte, dat hij in ieder geval op sommige plaatsen op ons doelt. Maar zelfs afgezien hiervan, is het toch van belang, om de beschouwing van Ds Lindenborn, die een man is